

V R T E C.

Izhaja
1. dnó
vsacega
meseca
na celej
póli in
stoji za
vse leto
2 gl.
60 kr.,
za pol
leta 1 gl.
30 kr.
av. vr.

Naroč-
nina se
naprej
plačuje
in po-
šilja u-
redništvu
v Lin-
gar-
jevih
ulicah
hiš. št. 1
v Ljub-
ljani.

Časopis s podobami za slovensko mladino.

Štev. 6.

V Ljubljani 1. junija 1877.

Leto VII.

Z večera.

Molitvo drobne ptičke
Večerno zdaj pojó;
Cvetličice pobožno
Povésajó glavó.

K počitku se pripravlja
Dobrava in raván,
Na nebu luna plava,
Večer je lep, mirán.

Zvoné okrog zvonóvi,
Da misli in srcé
Opómne se ljubezni,
Ki čuje vrh zemljé.

To čas je, dete milo!
Da sná se veseliš,
Da nagneš, kakor cvetje,
Glavico, in zaspíš.

Lujisa Pezjakova.

Materina ljubezen.

Jarnežek in Jožek sta imela ubožne starše. Jarnežkova mati so bili vdova, a Jožek je imel hudo mačeho, ki je z njegovim očetom živela v vednem prepiru.

Necega jesenskega dne se napravitá v gozd, da bi nabrala suhih drv, katerih je staršem zeló primanjkovalo. Ko prideta v gozd, dogovorita se, da bosta tudi domóv šla skupaj; potem se ločita in gresta vsak svojim potem nabirat suhljadi. Jarnežek je pridno nabiral suhljad; kjer koli je ugledal kako suho vejo na drevesu, takój je splezal gori, da jo odlómi. Ne dolgo in imel je mnogo suhih drv, katera lepo zloží in v breme poveže. Potem gre na drugo stran gozda, ter pokliče továriša Jožka. Ta se mu oglási iz bližnje doline. Ko Jarnežek do njega pride, vidi ga v leskovem grmovji lešnike nabirat. „Idi, zdaj greva domóv! A kje imaš drva?“ vpraša ga

Jarneječek. — Jožek odgovori: „Kaj? Ali si jih ti uže nabral. Jaz jih še nemam.“

Jarneječek se temu zelo začudi, in ko mu Jožek pové, da je ves čas iskal lešnikov, reče mu: „pojdi, jaz ti jih pomorem nabrati, mati me uže težko čakajo; drugače ne moreva iti skupaj domov.“

Zdaj potegne Jožek srpast nožič iz žepa ter boječe pogleda okoli sebe, da li ga kdo vidi. Jarneječek ga vpraša: „kaj počneš z nožem?“ Jožek odgovori: „idi in naberi mi samo nekoliko suhih drv, da je denem od zunaj svojega bremena, a to, kar denem v sredo, poiščem si sam.“ Nato stopi k mlademu hrastiču ter nastavi nožič, da ga odreže.

Jarneječek se tega zelo ustraši, ter reče: „Bog ne daj, da bi storil škodo mlademu drevescu. To bi bila sramota in greh. In ako bi gozdar kaj takega zvedel, prepovedal bi nam pobirati suha drva, in ti bi bil potem kriv, da bi ubožnim ljudem po zimi manjkalo drv in bi si ne mogli s čim peč zakuriti. Tega nas Bog čuvaj, da bi kaj takega storili! Počakaj le malo, jaz ti pomorem!“

Nato se Jarneječek ozrè in ugleda star hrast, ki je imel mnogo suhih vej. Hitro spleza nanj ter meče suhe veje na tla. Jožek se temu zelo čudi.

Predno pol ure preteče, imela sta drv dosti; Jarneječek je naloži v breme in trdno poveže, potlej je nese tja, kjer je stalo njegovo breme in reče Jožku: „na, vzemi je in nesi domov.“ Ali Jožek mu reče: „daj mi rajše svoje breme; manjše je in laže.“ Jarneječek se mu nasmeje, rekoč: „večji si in močnejši nego li jaz; a bodi si, kakor želiš.“

Tako zadeneta vsak svoje breme na ramo in ideta proti domu. Jožek je zelo težko dihal in mrmral pod svojim bremenom, in predno sta bila iz gozda, prosil je Jarneječka, da bi malo odložila in si odpočila, ker on je uže zelo truden. In kjer koli je ugledal kak leskov grm, takój je hotel vanj, da pogleda, bi li ne bilo lešnikov na njem. Jarneječek ga je zavračal, rekoč: „jaz te ne utegnem čakati, ker se mi mudi k materi.“

Kò prideta na veliko cesto, bil je Jožek nejevoljen, vrže breme ob tla in reče: „preveč si mi naložil, ne morem nesti tolike teže;“ izvleče nekoliko suhih vej iz bremena in je vrže na stran, rekoč: „naj je pobere, kdor hoče!“ Jarneječek se pripogne, pobere drva in je naloži k svojim, rekoč: „jaz ti je ponsem do dóma.“

Jožek se zelo začudi tolikej dobroti in moči svojega tovariša, milo ga pogleda in vpraša: „Jarneječek, kdo te je učil vsega tega, in kdo ti daje toliko moči in potrpljenja?“

Jarneječek odgovori: „vse to mi daje materina ljubezen!“ Jožek vzdihne in debele solzé mu zalesketajo v očéh. —6.

Dobri otroci.

(Rusinska pripovedka.)

Gospod Bog se je razsrdil na ljudi in jim pošiljal nekaj let zapored veliko sušo; kar so ljudje vsejali, nič nij klilo, nič obrodilo. In nastal je tolik glad, da so ljudje mrtli in živina poginjala gladú. Tedaj pa je vladal v necem earstvu mlad car, in kakor je spleh običajno, da mladi zaupa le mlademu,

tako tudi on nikogar nij trpel poleg sebe, niti v sovetu, niti v uradu, niti v vojski, nego same mlade ljudi, in kakor so bili ti sami nezreli, tako nezreli so bili tudi njih soveti. Vidèc povsod na okoli toliko bèdo in gorjé, prigovarjajo carja, naj bi dal vse stare ljudi utopiti, češ, da bi mladim ne pojedali zastonj kruha. In zagrozil je car po njih sovetu slehernemu smrtno kazen, kdor bi staremu človeku dajal zavetje. Tu se razidó beriči po vsej deželi, povsod oznanujoč carsko povelje, in kder zasledé kacega starca, vsacega utopé brez milosti. — V necem mestu so bili trije bratje; imeli so starega očeta, ali niso ga izdali na smrt, nego prikrili so ga doma v izbi pod podlogo. In tam je sedel starček nekoliko mesecev in sinovi so mu prinašali, kar so imeli. Minula je zima in prišla pomlad, čas setve, ali nikder ni bilo ni zrnea, da bi je vsejali; nekaj se je pojélo, nekaj poginilo v zemlji. In prišli so ti trije sinovi očeta vprašat, kaj jim je storiti? „Strgajte, otroci, staro streho z hiše, izmlatite slamo in kar primlatite, vsejte!“ Sinovi storé tako in gospod Bog jim dá srečo; teden pozneje užé zelená žito kakor dišeča rutica in za mesec dni, za dva se giblje v polnem klasji, in bilo je dokaj vsakoršnega žita: rži, pšenice, ječmena i. t. d. Kamorkoli si se ozrl, nikder nij bilo poljá; vse njive so se bile z visoko travo in osatom zarasle — le njihovo polje je obrodilo. Oj, to so se ljudje divili in čudili in glas o tem se je raznesel po vsem svetu; zvedel je to tudi car sam. In ukazal je car, naj pridejo ti trije bratje prèdenj. Zeló se prestrašijo zaradi tega povelja: „Zdaj — pravijo — gorjé nam!“ Šli so z nova k očetu: „Oče, pred carja nam vlevajo; kaj čemo storiti, oče!“ „Idite, otroci! kar bode, to bode, pred carjem pa čisto resnico govorite!“ — Otidó bratje ter pridejo k carju. Car jih vpraša grozèè se: „Zakaj skrivate, okrutniki, žito, svet pa gladí umira? govorite resnico, ako ne, ukažem vas mučiti na smrt!“ — Bratje povedó vse, kakor je bilo od konca do kraja. „In zdaj, najmilostivši car, izróči nas, če te je volja trinogu, ali pa naj nas pomilostí tvoja ljubezen!“ In zdajci se razjasní carjevo čelo, v očeh mu zalesketa solza. Pri tej priči ukaže privedi prèdse starega očeta, posadí ga poleg sebe tik svojega prestola ter posluša njegov sovet do smrti, njegove sinove pa sijajno obdarí.

V.

Mož, medved in lisica.

(Ruski spisal Atanasijev, posl. A. K.)

Kmet je oral njivo. K njemu pride medved in mu reče: „mož, raztrgam te!“ „Mirój!“ odgovorí mož; „evo, sejem repo; sebi vzamem same korenine, a tebi dam nát.“*) „Bodi tako!“ reče medved, in otide v dobrovo. Kadar je bilo čas púkatí repo, prikaže se medved iz dobrove: „nu, mož, delíva se!“ „Dejva, medved! nát je tvoja,“ ter mu nareže vóz répnika. Medved je vesel poštene delitve. Mož naloží repo na voz ter jo odvèze v mesto na pródajo. A sreča ga medved: „mož! kam takó?“ „Kam li, medvedek? V mesto, prodajat korenín.“ „Daj mi pokúsit, kakšne so te korenine?“

Pomolí mu repo, katero pohróbi medved. „Ahà!“ zarjove, „prekljúkal si me! Korenine so sladke. Ko zopet obseješ, daš meni korenine, a sam si imej nát.“ „Zakaj ne?“ odgovori mož, ter vseje — pšenico. Pride čas,

*) Nát, nati žensk. spola Notranjec imenuje pérje pri korunu, repi in mrkvi (koreníji).

da pšenica sezori. Mož vzame klasje, omlati, namelje moke ter napeče hlebov, a medvedu ostane prazna slama. „Čakaj, mož!“ zagrozi se medved, „srdit sem ná-te. Ne hodi mi užé po drva v les, ako hočeš sam sebi dobro.“ Lesa se zdaj mož jako zbojí, požge saní, kádi in klopí, a naposled je vendar treba zopet — iti v les.

Polagoma in boječ ide. Sam ne vé, kedaj ga sreča lisica: „mož! zakaj ves tíh lezeš?“ povpraša. „Medveda se bojim, gnéva se na-me ter me obeta raztrgati.“ „Jaz te izbavím te béde.“ Mož se lisici priklóni, rekoč: „pomôzi mi, deset kur bode tvojih.“ „Nič se ne boj medveda; ti sekaj drva a jaz začnem lajati, in kadar medved povpraša, kaj je to, reci: lovci lové volkove in medvede.“ Mož jame sekati, kar se prikaže medved: „starec, kaj je to vpitje?“ Mož odgovori: „lovci lové volkove in medvede.“ „Oh, mož! ne pripoveduj zá-me; skrijem se ti pod voz.“ Skôraj potem zakričí lisica iz-za germa: „mož! níjso lí tukaj volcjé in medvedje?“ „„Ne!““ odgovorí mož. „Kaj li pod vozom, kaj leži tam?“ „„Klada““ reče mož. „Da je klada, ležala bi na vozu povezana.“ Medved šepne možu: „brzo me položí na voz ter povézi!“ Mož položí medveda na voz in ga poveže ter mu zasadí v glavo sekíro. Lisica priletí in reče: „kde imava medveda?“ „„Ná ga““ odgovorí kmet. „A možiček! zdaj bode mene pogostiti.“ „„Prav govoriš, lisica! Pojdíva k nam, da ti pripravím gostíj““ Mož gre domov, a lisica pred njim. Kadar se mož približa dômu, zazvižga psom in je spustí v lisico. Ona steče v les ter hajdi v lisíčino. Tam se povprašuje: „oh, moji očesci! kaj sta delali, kadar sem se izbavljála psov?“ „„Gledali svi, da bi se ti ne spoteknilo.““ „In vedve ušesci?“ „„Poslušali svi, če so psi še daleč.““ „A vi nožíce?“ „„Bežale smo, da bi te psi ne ujeli.““ „Repek, a kaj si ti delal?“ „„Môtal sem se ti mej nogami, da bi se ti bilo zmélo in bi padla ter psom prišla v zobe.““ „Ti potepín ti, tako lí delaš?“ Lisica vrže rep iz lisíčine ter zavpije: „uáte psi, požrite ga!“ Psi popadejo lisico za rep, privlekó jo iz lisíčine ter jo raztrgajo na drobne kosce. Tako se često godí, da se zaradi repa tudi glava izgubi.

G ó s.

Góska góskam je dejála:
„Dolgovráta sem in zala“.

„Gós-dekléta, góske-žéne!
Kdo beléjša je od mene?“

„Jaz, najlepša gós-devíca,
Hočem bití vam kraljica“.

Zdaj je vrát napréj stegnúla,
Ter ga v lók potém zavíla.

Góske druge jej rekó:
„Ne prevíjaj se z glavó!“

„Góska si, če vrát ulómiš,
Al' če kdo vé kám ga vstrômiš!“ *)

„Kaj bi tisto? — Nož te čaka,
Ki zakólje gos, gosáka!“

Góska je ostala glúha
Od neumstva in napúha.

Rastla, bíla je staréjša,
Z dobre píče debeléjša.

A prišél Martinj je dán,
Dán Martinj, gosém strašán.

Gospodínja nož prijéla,
Mladej góski glávo snéla.

Poruvála pérje bélo,
Njo je vrgla v maslo vrélo.

Ko na ognji je ležála,
Žalostno je zavrcéla:

„Góska góski je ednaka;
Vsake nož in ogenj čaka!“

Jos. Ciporle.

*) Vstrômiti značí: strmo ali po konci obrniti, in die Höhe richten.

Kabili v severnej Afriki.

Med prostimi prebivalci severne Afrike so Kabili jedini rod, ki je do današnjega dne ohranil svoje nekdanje običaje in svoj jezik, v tem, ko so vsi drugi rodovi bolj ali manj podlégli arabskim zapovédnikom, ter se ž njimi zlili v jeden narod.

Kabili prebivajo dandanes ob goratih mejah algerskih, kamor so jih bili z nižin potisnili razbojniški Arabci; v teh goratih krajih so doslej še vedno prav po črnogorski kljubovali premagovalcem svoje nekdanje domovine.

Kabili obdelujejo polje ter se pečajo posebno s pridelovanjem graha, kumar, melon, čebule, repe in španskega popra; tudi različna rokodelstva jim niso neznana, posebno taka, ki so ozko združena z njihovimi potrebami.

Praznoverstvo je med Kabili zelo razširjeno. Vsak Kabilec nosi okoli vratú obešen kos pergámena, na katerem je napisan stih iz korana, verujoč, da ga ta pergamen varuje vsake nesreče. Pobožne starčke, ki je zovó Marabute, posebno česté; ti Marabuti mnogo molijo in premišljajo svete stvari.

Kabili imajo tudi učilnice, v katere hodijo njihovi otroci, da se učé potrebnih nauk. Take učilnice so navadno blizu mešit in pod nadzorstvom duhovnikov. A znanja se ne dobí mnogo v teh učilnicah; ako se Kabilec naučí čitati iz korana in umeje razjasniti nekatere stavke v njem, užé je na vrhuncu svoje učenosti in je sposoben za vsa opravila.

Kabili živé zelo priprosto. V njihovih stanovanjih se dobi samo to, česar jim je neobhodno potreba. Opójnih pijač ne poznajo; tudi jim take pijače njihova vera ostro prepoveduje.

Kabili svoje žene mnogo bolj spoštujejo nego Arabci. Kabilke hodijo z nezakritim obrazom tudi vpričo tujcev, oskrbujejo gospodinjstvo in različna poljska dela ter jedó skupaj z možmi pri jednej mizi. Take svobode nema Arabka, ki je popolnem sužnja svojega možá. — Obleka Kabilov je ravno tako priprosta, kakor vse druge njihove potrebe. Dolg, bel burnus, pokrivajoč vse telo, to je pglavitna njihova obleka, katere nikdar ne odlože.

Bogati Kabili se malo bolje oblačijo. Pokrivajo si glavo bodi si s turbanom bodi si s čepico, ki je narejena nekaj iz volne, nekaj iz slamnatih kit, ki so jako umetno položene jedna vrh druge.

Kabili obuvajo časi sandale, časi črevlje. Navadno ljudstvo hodi boso. Šejki ali načelniki in bogatejši Kabili nosijo ob času mirú črevlje lepšega stroja, ob vojskinem času pa rudeče skorne z ostrogami. Ostala obleka Kabilov, namreč široke, do kolen segajoče hlače, in kratak jopič, se prav malo loči od običajnega kroja Arabcev ali evropskih Turkov.

Kabili, kadar jim primanjka hrane, prihajajo s svojih gorá v nižave, kjer je Arabci najemljejo bodi si za poljsko delo, bodi si za nosače v mestih ali za zidarje in pomagače pri stavbah. Toda dolgo jim nij ostanka tu. Kadar si kaj prihranijo, brž se vrnejo v goré, da začnú kako obrtnijo; tolika je njihova ljubezen do domovine.

V.

Lisica-žálnica.

(Basen, iz Ruskega preložil A. K.)

Živéla sta mož in žena. Žena umrje, a možu se steží v srci, ter gre iskat žálnice. Ko ide po poti, sreča ga medved in ogovori: „kam li, mož?“ „Žálnice iskat; žena mi je umrla.“ „Vzemi mene!“ Starec povpraša: „ali znaš plakati?“ Medved zavrči: „m-e!“ „Ne umeješ.“ reče mož; „tako nij dobro; glas je grd!“ Mož stopi dalje; gre, gre in sreča volka; vpraša ga, a tudi ta mu nij po volji. Gre dalje ter na proti mu priteče lisica: „kam ideš, starec?“ „Žálnice iskat; žena mi je umrla.“ „Mene vzemi,“ dé ona. „Znaš li plakati?“ Lisica zaplače vele milo: „mož-i-mel-že-ni-co; zju-traj rá-no-je-vsta-já-la, mó-žu-vse-le-pó-o-prála, ju-ho, ka-šo-je-va-rí-la, in-mo-ža-re-dí-la.“ „Dobro,“ reče mož, „ti si rojena k temu poslu.“ Privede lisico domóv, posadí jo žéni k nogam, ter lisica začne plakati, a sam ide kopat jame. Ko se mož vrne, nij v izbi ni starke ni lisice. Uže davno je bila ubežala lisica in od žene dobođe same kosti. Plače mož, plače in začne samovati.

O divjaci.

Lepa, kaj ne da, dragi otroci, so naša stanovanja. Kako ponosno se vrstí hiša poleg hiše, jedna krásnejša nego druga. Kako veličastna n. pr. je palača bogatinova sredi mesta! Borna, se ve da, je koča ubozega kmeta, ali v primeri s stanovališčem divjakov vendar še dosti lepa. Čujte, kakšne hiše si stavijo divjaci!

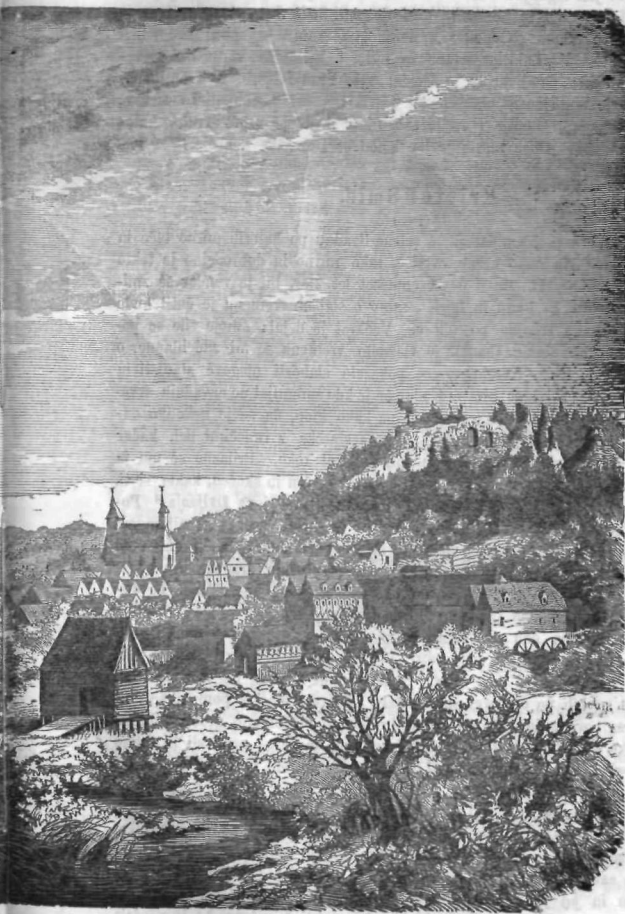
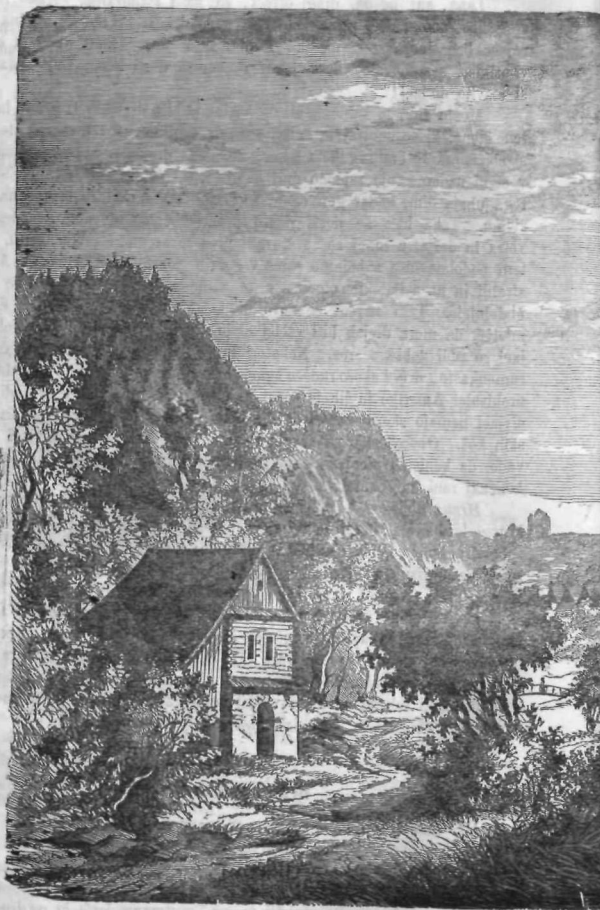
Mesto zidú iz kamenja ali opeke imajo hiše divjakov iz protja in vej spletene stene, ki so znotraj in zunaj ometane z glino; na teh stenah stoji okrogla streha iz práproti ali iz velicih listov različnega drevja. Jediná majhena odprtina v steni nadomestuje zajedno duri in okno, — dá, še celó dimnik, skozi kate-rega uhaja dim, kadar gori ogenj znotraj hiše. Vsa hiša je obdana z nizkim zidom. Taka hiša še dosti dobro brani uboge prebivalce pekočega solnca, vetra in dežja, a manj so zavarovani pred mrazom in sovražnikom. Take in tem podobne hiše nahajamo samo v gorkih pokrajinah v Ameriki, Afriki, Avstraliji in na azijskih otocih, a to samo pri narodih, kateri še zemlje ne obdelujejo. Taki narodi se zovó divji. Ali zeló bi se motili, dragi moji, mislèč, da mora divjak biti vselej divje nravi in divjih navad. Nekateri divjaci so tudi dobrega srca. Nekateri imajo telesno barvo ali polt črno, drugi rumenkasto, drugi skoro rudečo kakor baker, ali pa rujavo. Poslednji so praprebivalci Amerike in jih je sedaj že jako malo; imenujejo se Indijani. Taki divjaci nemajo skoro nikake obleke razven malega zástora in plašča od živalskih kož. Oboroževajo se navadno s kopjem. Nekateri zli divjaci imajo navado, da konico (špico) na kopji s strupom natréjo in kogar tako orožje samo količkaj rani, mora umreti.

Hrana divjakov je različna in se ravna po onem kraji, kder so naseljeni. Mnogi lové zverí, in tí potrebujejo največ prostora; drugi se živé ob ribah, zopet drugi ob ovočji in rastlinskih plodovih; a divjaci v Avstraliji snedó vse, kar se le da ugrizniti: meso in ovočje, dá, tudi razna golazen jim dobro diši in celó prsti (zemlje) si natlačijo v prazne želodec.

Divjaci si ne narejajo nobenih držav, le udje jedne rodbine ali jednega plemena se držé skupaj. Kupčujejo še dandanes takó, kakor v pradobi, zamenjavajo si namreč razne reči. Od Evropljanov sprejemajo radi železne nastroje, potem vsakoršno bliščečo drobnjad, zreala in steklene biserje, šareno robo in zlasti tobak; kder so v ožjej dotiki z Evropljani, tu se tudi oblačijo v evropska oblačila in često izgledajo jako smešni v njih. v.

Brandis nad Orlico.

Med skalnatimi vrhovi na desnem bregu tihe Orlice na Českem leží mesto Brandis. Na severovzhodu se vidijo razvaline nekdanjega gradú, kjer so poprej gospodovali gospodje z Bozkovic, katerih je bil v 14. stoletji tudi Brandis. V 16. stoletji je bilo mesto v rokah gospodov Pernšteinskih, potem je prešlo na Žerotine, v 17. in 18. stoletji pa na Trautmannsdorfe in na drugo različno gospodo, dokler se nij konečno udalo grofom z Waldsteina. Leta 1858. je kupil belgijski knez Chimay, kateri je to mesto že jako polepšal. V Brandisu nad

Brandis nad Orlic.

Orlico se je rodil 1564 l. slavni Karel st. z Žerotina, poznejši glavar mejne grofije Moravske in poslednji gospod tega rodú na Brandisu. Po bitki Belogorskeje, ko so jeli izganjati brate česke in so ti zapuščali dom in ognjišče, bil je Brandis mnogim za utočišče, med družimi tudi Janu Amosu Komenškemu. Tu pod vrhom „Klopote“ v domu „na Srubi“ je spisal neumrljivi preustrojitelj šolstva „Labirint svetá“ in 1625. l. „Globino varnosti.“ Znameniti poslopji sti: Grad, ki ga je sezidal grof Franjo Norb. z Trautmansdorfov, pozneje razširjen in okrašen od Karla Blažka, in župnijska cerkev, ki so jo imeli poprej Husitje v svojini, a 1629. l. se je zopet vrnila katoliškim duhovnikom. Blizu mesta je lep kolodvor Dunajske železnice. v.

Krištof Šmid.

(Konec.)

Kakor srebrn potoček napajajoč zelene livade, po katerih mirno teče in ob katerega bregovih rastó nežne cvetice, tako mirno in dobrodejno je teklo življenje Krištofa Šmida. Da-si čez osemdeset let star, bil je vendar še zmirrom čvrst in zdrav na duhu in telesu, samo o slabem vremenu je čutil hude bolečine in nekako trganje po telesu. Večkrat je dejal: „moje žile so podobne strunam na plunki (harfi); o vlažnem vremenu se mi zdé hlapue, o lepem pa zategnjene.“ Kmalu so se pokazale slabosti njegove starosti in blagi starček je začel vidno hirati. Kadar ga je kdo spremljal po navadnih sprehajališčih, večkrat mu je bilo treba sésti na kako klop, da se je nekoliko oddahnil. In kako prijetno je bilo videti sivega starčka z rudečimi lici, kadar mu je kak otrok prinesel cvetico in mu poljubil roko. Prijazno se mu je nasmehnil, zahvalil in dejal: „jaz nijsem več tako uren in skočen, kakor si ti, ljubo moje dete; poglédi me, jaz sem užé na večeru svojega življenja.“ Polagoma je korakal proti svojej hišici, a kmalu je prišel čas, da je nij mogel več zapustiti. Bil je še vedno delaven in bistrega duhá. Malo dni pred smrtjo je še spisal dogódbe svojega življenja na prošnjo dragega mu prijatelja, umrlega kardinala pl. Diepenbrocka, Vratislavskega knezoškofa. Te dogodbe so zeló mikavne, le škoda, da nijso dogotovljene.

Leta 1853., na dan sv. Krištofa, povabil je starček k sebi na kosilo svoja dva še živeča brata in dve sestri. Vsi skupaj so bili stari 380 let. Pri jedi je bil Krištof Šmid zeló vesel. S pobožnimi občutki jih je spominjal, kolike sirote so bili po očetovej smrti; kako je živela mati v pomanjkanji in trpljenji, brez novcev in pomoči; kako bridko so plakali pri grobu dobrega očeta in kako čudno je ljubi Bog skrbel za vse, da so se preživeli in toliko starost dosegli. „Hvalite Boga“, dejal je ganjenim bratom in sestram, „kateri tako čudno skrbi za človeka.“

God, katerega je Kr. Šmid ta dan praznoval, bil je poslednji v njegovem življenji. Kmalu potem so se vrstile različne nadloge čez ubozega starčka. V začetku zime mu je izbolela sestra Franja, ki je toliko let živela ž njim v veselji in zadovoljnosti. Po cele noči je Krištof Šmid sedel pri postelji bolne sestree in jej je stregel, kolikor je mogel in znal. V tem težavnem poslu mu je pomagala sestra Reza, ki je prišla takój k njemu, ko je zvedela o nevarnej bolezni svoje sestree. Bilo je dne 18. julija ob dveh zjutraj, da mu je umrla blaga sestra Franja, njegova najboljša postrežnica. Kako hudo

je ta smrt zadela blizu 86 let starega starčka, tega moje pero popisati ne more. In kaj ga ne bi, ako pomislimo, da mu je malo ne vse svoje življenje stregla s toliko ljubeznijo, kakoršna se malokdaj nahaja med brati in sestrami. Krištof Šmid se je vdal popolnoma v voljo božjo. Augsburgani so mu izkazovali veliko sočutja v njegovej bridkosti. A najbolj ga je ganilo sočutje, katero so mu pokazali takrat v Augsburgu zbrani bavarski škofje. Vsi so ga prišli obiskat in tolažiti v njegovem trpljenji. Pred slovesom je prosil Krištof Šmid grofa Reisaicha, monakovskega škofa, za sv. blagoslov, rekoč: „star sem užé in skoraj mi bode umreti. V življenji ne bodem več imel te velike sreče, da bi videl svoje prečastite cerkvene poglavarje; zatoorej Vas prosim sv. blagoslova.“ To rekši, pokleknil je ubogi starček na tresoči se kolena. Cerkveni poglavarji so ga obstopili v škofovski obleki in nadvladika je vzdignil roki nad sivo glavo ponižnega starčka, da mu podeli sv. blagoslov. To trenutje je bilo zelo veličastno, kaj tacega se malokdaj pripeti v človeškem življenji. To je bil zadnji blagoslov, ki ga je prejel Kr. Šmid na večer svojega življenja. Od tega časa se je začelo za njega mnogo trpljenja. Kolera, ki se je bila v Monakovem začela, prišla je tudi v Augsburg. Tu je najpred umorila njegovo 82 let staro sestro Rezo, katero je bil pustil ondu bivajočemu strijcu v postrežbo. Krištof Šmid je bil tudi pri njenej smrtnej postelji navzoč, molil je in točil bridke solze, ko je izdihnila svojo blago dušo v roke vsemogočnega Boga. Kmalu za njo je umrl še jeden živeči njegov brat in njegov najljubeznivejši prijatelj, korar Vincencij pl. Pavla Bader. Tako je od žalosti ves pobiti starček ostal sam. Nij ga imel človeka, da bi mu bil lajšal njegove srčne bolečine. A čudovita je bila njegova krščanska udanost v voljo božjo po toliko bridkih izkušajah. Sam se je tolažil in dejal: „tako je božja volja; Bog je moja tolažba in moja moč; on me ne bode zapustil!“ In res ga nij pustil dolgo samega in ločenega od svojih ljubljencev. Kmalu se je čutil zelo slabotnega in moral je v posteljo, — a drugoga dne nij mogel več vstati. Skrbno se je pripravljaj za svojo zadnjo uro. Prejel je sv. zakramente umirajočih in z največjo potrpežljivostjo čakal smrti, da ga preseli tja, kjer nij več nobenih težav in nobenega trpljenja. Tudi on dobi kolero in bilo je 3. septembra neko nedeljo zjutraj o polu osmih, da izdihne preljubznjivi prijatelj otrok svojo blago dušo v roke ónega nebeškega učitelja, ki je dejal: pustite malim k meni priti, ker njih je nebeško kraljestvo.

V vtorek po póludne so pokopali njegovo truplo. O drugem času bi bilo gotovo pol mesta šlo za pogrebom, a tako jih je šlo le malo za njegovo krsto (trugo), tudi nij bilo niti cvetic niti otrok, katere je pokojnik ves čas svojega življenja tako zelo ljubil. Velik strah pred kolero je bil tega kriv. O večernem solčnem svitu so izpustili krsto med molitvami za njegovo dušo v črno jamo. Vsi, ki so stali okoli groba dragega prijatelja nedolžnih otrok, bridko so čutili to veliko izgubo ter se spominjali njegovih besed, s katerimi jih je tolikokrat opominjal k bogoljubnemu življenju. Otroci, kadar koli bode te čitali njegove prelepe spise, spomnite se tudi vi njegovega življenja, katero vam sem tukaj popisal v izpodbudo in posnemo!

Prirodopisno - natoroznansko polje.

Sveta indijska opica ali hulman.

Neki prirodopisec trdi, da je nij še nikoli videl lepše opice, nego je hulman ali sveta opica Indov (*Simia entellus*). Ta opica živi po vsej Indiji;

nij ga skoraj nobenega gozda, niti vasí, kjer bi ne bilo te živali. Torbes pripoveduje, da je v nekaterih indijskih krajih našel toliko teh opic, kolikor ljudi. Hulman naredí zelo veliko kvare (škode), a Indijani ga vendar ne preganjajo, marveč čuvajo ga in še celo po božje časté. Človek se ne more dosti načuditi, kako je mogoče Indijancu varovati in častiti tako žival, ki mu toliko kvare nareja. Vrtovi, polja in hiše Indijancev stojé odprte hulmanom, da mogó po njih pleniti po svojej volji, a nihče se jih niti ne dotakne. Gorjé onemu človeku, ki bi se predrznil to sveto opico bodi si s čimur koli razžaliti; vse vasí bi se vzdignile proti njemu, in če bi otišel z živo glavo, bila bi sreča zanj.

Neki mlad Holandež, prišedši v Indijo, ubije z okna hulmana. Ta novica se je kakor strela raznesla po vsej okolici; ves narod je bil razkačen ter se dvigne na noge, da se osveti Holandežu in bili bi ga gotovo umorili, ako bi se ne bil skríl za nekaj časa v varno zavetje. Vsi njegovi sluge, kar jih je imel v hiši, pobegnili so od njega, boječ se, da bi jih Indijani s Holandežem vred ne pobili.

Hulman je jako lepa opica, ima rumenkasto dlako, črno lice in črne roke. Z neverjetno brzino skače z zemlje na drevesa, a nij dolgo na njih, jedva bi mignil, pa ga vidiš zopet na tleh.

Dokler je hulman mlad, zelo lep je in gibičen. Lehko ga naučiš vsakovrstnih umetelnosti, samo tatvine mu nikoli ne izbiješ iz glave. V mladosti je zvít in hudoben; prekanil te bode stokrat, a ti tega niti zapazil ne bodeš. — Nu, kadar pride v leta, izpremeni se tudi njegova podoba. Lepa, okrogla glava se podaljša, a čelo nekoliko upade. Človeku se zdí, kakor bi to ne bila več ona ista opica, katero je poprej toliko ljubil.

Pripoveduje se, da se hulmani večkrat preselé v daljne kraje. Kadar pridejo v kak nov kraj, imajo ljudje, posebno indijski duhovniki, polne roke posla; od vseh strani se zbirajo in jim nosijo hrane, da bi te svete goste dostojno pogostili.

živi k večem po 8 let v sužnosti. V hrano mu dajejo mravljinja jajca. Kadar v jeseni selilne ptice odhajajo v gorkejšje kraje, zapazimo tudi pri slavcu v kletki nekako nemirnost. Plaho frfetá sem ter tja, ter kaže, da ima tudi on prirojen nagon k popotovanju. Zatorej pustimo ubogim pticam ljubo svobodo!

Anton Leban-Mozirski.

Junij in njegova roža.

(Obraz iz narave.)

Zdaj pa le na prosto, dragi moji! — Nastopil je pisani junij, okinčan z mnogobrojnimi in prelepimi cveticami, polhen sladkosti in veselja! A brzo, brzo, vi meščani; kajti kmalu pride kosec s svojim ostrim orožjem ter pokosi vse, zeleno in višnjava, rumeno in rudeče, travo in cvetice, male in velike. Vse, vse naše veselje pade pod ostro koso; niti jednej ne prizanese! Dela, kakor ona strašna smrtna kosa, ki kosí mlade in stare, bogate in ubožne, kneze in berače, kakor jej pride pod roko.

Užé se poslavlja lehka pomlad od nas in se umika resnemu, vročemu poletju. Kakor solzíce pri slovesu, takó visé rosne kapljice na cveticah in nekako mehkeje, rekel bi, tožeče se glasi kosova pesen.

Tako je v našem življenji. Lehko in hitro kakor sladke sanje izgine vesela pomlad našega življenja in jedva se probudimo, užé stojimo na zoréčem žitnem polji.

Starodavna navada je, da o času, ko se solnce obrne in vzame pomladi gospodstvo, da je izroči poletju, zažgemo kres, veselimo se in rajamo. V gorah si poiščejo ljudje najvišji hrib, napravijo gromado, ter jo zažgó, da sveti daleč okoli po deželi. Ta navada — kdaj je nastala in kaj pomeni — ima mnogo različnih tolmačev. A kaj si bomo mislili mi pri tacih gorečih ognjih? Kaj, ko bi bili vrhovi gorá darilniki, na katerih puhté darovi, ki je prinašamo Gospodu v zahvalo za toliko dobroto, da nam je dal doživeti začetek veselega poletja.

Kdor stoji sam na pragu iz jedne dóbe svojega življenja v drugo ter stopi iz mladosti v zrelejšo starost, ta naj tudi v svojem srci zažgè kres; kajti ravno zdaj mora Gospodu življenja prinesiti dar zahvale in prošnje.

Zažgimo tudi mi kres in sicer kres v svojem srci, naložimo na ogenj vse stare grehe in razvade, da pogorí vsa grdoba, ter sklenimo hoditi po jedino pravem poti. Iz pepela požene kal čednosti in veselili se bomo njenih plodov.

A dosti o tem. Idimo zdaj nabirat cvetic. Ali jo vidite kraljico cvetic! To hočemo denes dostojno počestiti.

Roža ali vrtnica je kraljica v kraljestvu cvetic. In tega imena ne nosi po nevrednem. Plemenito, polna miline in ljubeznjivosti gleda s svojega prestola na podložnice. Lepo svetlo ima obleko in šapelj iz samih demantov, ki padajo vsak dan vnovič iz nebes, da nakitijo vsako jutro njeno čelo. Dobrovoljno in ljubeznjivo deli prijetno vonjavo vsem, ki se jej bližajo. A gorjé mu, kdor se upa nevredno stegniti roko po njej in se je dotakniti, kakor da bi bila priprosta, navadna cvetica. Straža z ostrimi sulicami jo obdaja in varuje pred sovražnimi napadi ter rani vsacega, kdor se jej predrzno bliža.

Roža je posebne lepote med cveticami; zatorej se ne imenuje po nevrednem lepoticica vseh rastlin, dovršena vonjava, biser v trnjevej posodi,

prijateljica zvezd itd. Njena prvotna domovina je Perzija. Užé stara ljudstva so dajala roži predstvo v rastlinstvu in ni je bilo slovesnosti, ki bi se bila obhajala brez teh lepih cvetic. Scipijon, rimski vojevoda, bil je premagal mesto Kartago. Vojaci 8. krdela so se najbolj odlikovali pri obleganji in so vzeli prvi zastave sovražnemu vodji. Spomin na to zmago je obhajal Scipijon veličastno in je zapovedal hrabrim vojakom 8. krdela, da ves dan nosijo slavnostni venec iz dehtečih vrtnic v roki. Tudi Scipijon mlajši je po razdejanji Kartage dal svoj slavo zmagoviti voz okinčati z rožami, ki so oznanovale imenitno zmago nad pruskim sovragom. Tako častno mesto je imela roža užé pri starih narodih in ali nij tudi pri nas kinč in biser vrtov? — Če je pa užé zunanost rože tako lepa, gotovo nam daje tudi kak lep nauk. — Nekateri menijo, da je bila roža v začetku stvarjenja brez trnja v svetem raji. A ko se je po prvem grehu vse izpremenilo in je zemlja postala žalostnejša, obrasli so tudi rožo trni, ki so jo izpremenili v podobo človeškega življenja. Kakor nij nobena roža brez trnja, tako tudi nij nobenega veselja brez bridkosti.

Mnogobrojna in razširjena je družina te prelepe cvetice. Kdo sošteje vse njene sestre in hčerke, vnukinje in tetke, dvorjanke in hišne? Svoja prebivališča imajo po vrtih in sobah, na prostem in v posodah, — dá, nekatere bivajo celó po gozdih in logih. O teh poslednjih naj vam še nekoliko povem.

Šipek (*Rosa canina*) je povsod domá, v gozdih in germovjih, ob potih in stezah. Da to cvetico nekateri imenujejo „babji zob“ ali celo „pasja roža“ — to nij po pravici. Znabiti jej je kak učen gospod botanikar, katerega je v prst zbodla, iz maščevanja dal to gerdo in nepristojno imé. A mi jo rajše imenujemo „šipek“ in se radujemo njenega nežnega krilca, ki je v popku kaj lepo zganjeno in obrobjeno z blede-rudečimi, pernato-nacepljenimi roglji. A le malo časa traja njeno cvetje! Včeraš še, ko je večerna rosa škropila njene zelene listke, bil je popek še zaprt, a denes zjutraj v prvih solčnih žarkih se je užé pretrgal zeleni plašček, rudeča peresca se stegnejo na k višku in poldansko solnce razprostre naposled petero rahlih peresec. Ljubka cvetice se zdaj raduje v solnčnem žaru, igra se in šali s sapicami, sprejema gostoljubne žuželke in metuljčke ter se topí v sreči in veselji. A kako minljivo je veličestvo, kako nestalna sreča! Po poludansko solnce užé prebledí rudeče listke lepega cvetja, utrujeni se nagnó k tlam — in predno se povrne večer, ki je je videl včeraš še v popku, užé ležé razmetani po zelenej travici. Sapice, ki so se nekoliko ur poprej še laskale ljubkim evetovom in se prijetno igrale z njimi, podé zdaj zaničljivo vele liste po zraku. A grmiček nosi zdaj mesto lepih evetov ravno toliko sadov, ki se v jeseni lepo porudečé in so pod imenom „šipečje“ znani.

Naš samotno cvetóč šipek je pri vsej svojej pohlevnosti zeló priljubljena cvetice; dasi ima ostre trneke, upajo si vendar najnežniše ročice trgati je. Kadar vidimo to cvetico ločeno od sveta cveteti po grmovji, ali se nam ne dozdeva, kakor bi nam hotela govoriti o mirú in sreči, katero uživa v samoti, da si le kratek čas svojega življenja?

Naj bi bili tudi vi, ljubi moji otroci, vedno tako tihi, in v svojih lepih lastnostih in čednostih tako krasni in ljubezujivi, kakor so prijetno dehteče rože.

D. Majarón.

Razne stvari.

Drobtine.

(Lepa navada.) V bavarskem mestu Hohenbergu imajo to lepo navado, da vsak otrok, kadar izstopi iz ljudske šole, zasadi na občinskem polju po jedno ovočno drevesce. To drevesce ostane potem otrokova svojina ves čas njegovega življenja. Po lastnikovej smrti ima občina pravico do drevesca. Otroci imajo s tem veliko veselja. Ali se ne bi tudi pri nas moglo kaj takega vpeljati?

(Stárost nekaterih dreves.)

Breskev doseže starost 20 do 80 let, češplja 50 in še več, črešnja in jablana po 80 do 100 let, hruška in vrba po 150 do 200 let, bor do 300 let, topola do 400, bukev do 500, javor 900, bršljan do 1000, lipa 1200, hrast 1600, a mamutovo drevo do 5000 let.

Kratkočasnice.

* Učitelj dadó Mihecu naslednjo nalogo, da jo izdela na izust: „Če mati prinesó 5 cmokov (knedlikov) na mizo in ti 2 sneš, koliko jih še ostane?“ — Mihec takój odgovori: „ne ostane jih nič, ker jaz vselej vse snem.“

* Učitelj so v šoli otrokom razlagali, koliko dobrega nam daje do-

mača žival ovca. Nato vprašajo Mejačevo Barbko: „Povédi mi Barbka, od česa je tvoja jopica?“ — „Od volne“, odgovori Barbka. — „Katera žival nam pa daje volno?“ — „Ovca“, odgovori Barbka. — „Od katere živali imaš ti tedaj svojo jopico?“ — „Od svoje mame,“ odreže se Barbka.

* Oče so se igrali z Matijčkom. Matijček vzdigne roko k višku ter pravi: „kaj ne, oče, kadar bom tako-le velik, potlej ne bom več majhen?“ — „To se zná“, rekoó oče, „potlej boš pa užé velik butec“. — „Kaj ne, oče, tako velik, kakor ste vi,“ odgovori Matijček. —

V. J.

Uganke.

- 1) Kdo orje brez drevesa in konjev?
- 2) Kdo pije vino, kadar ima vodo; kadar pa vode nema, pije vodo?
- 3) Jaz je nemam in si je ne želim imeti; če bi jo pa imel, bi je ne želel izgubiti; a če jo dobim, je pa več nemam. Kaj je to?
- 4) V gori raslo, s konji se paslo a z gospodinjami se igralo. Kaj je to?
- 5) Na tisoče luknjic, a vendar drži vodo; kaj je to?
- 6) Kdo je na svojej materi drva sekal?
- 7) Kdaj je krava najtežja?
- 8) Ima črno sukno, dolg rep in zeleno pero; kaj je to?

Vabilo k naročbi.

S prihodnjim številom se začne **drugo polletje**; zatorej uljudno prosimo vse óne čast. gg. naročnike, ki so si „Vrtec“ naročili samo za pol leta, da poteklo **naročnino takój obnové**. Vrtec stoji za pol leta **1 gl. 30 kr.** Prihodnje število pošljemo samo ónim naročnikom, ki so „Vrtec“ za vse leto užé naprej plačali.

Novim naročnikom še lahko postržemo z vsemi letošnjimi števili.

 Pri tej priložnosti prosimo, da bi naši gg. naročniki segli tudi po „gledaliških igrak za slovensko mladino.“ Kdor naročnini 20 kr. priloží, dobode takój po pošti prvi zvezek gledaliških iger, obsegajóč prelepo igro „Star vojak in njegova rejenka.“

Uredništvo „Vrtčevo“

v Lingarjevih ulicah, hiš. št. 1.

 Denašnjemu listu je priložena muzikalna priloga.

Izdatelj, založnik in urednik Ivan Tomšič. — Tiskala Klein in Kovač (Eger) v Ljubljani.

5. V posnémo.

Besede P. Gros-ove.

Allegretto

Vglasbil dr. B. Ipavec.

I. 2. glas.

Glasovir.

The first system of music features a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a whole rest, followed by a series of eighth and sixteenth notes. The piano accompaniment starts with a piano (*p*) dynamic and consists of a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes in the right hand and a bass line in the left hand. The time signature is 2/4.

The second system continues the vocal and piano parts. The vocal line has the lyrics "Glej mráv-lji-ce drob-ne Na de-lo gre-dó, Da". The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern. The time signature remains 2/4.

The third system continues the vocal and piano parts. The vocal line has the lyrics "ži-vež za ži-mo Si vkup na-ne - só. Če - be - li-ce". The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern. The time signature remains 2/4.

The fourth system continues the vocal and piano parts. The vocal line has the lyrics "než-ne Nev-trud - no vr - šé, Str - dí si za ži - mo Na-". The piano accompaniment continues with the same rhythmic pattern. The time signature remains 2/4.

mf
bi - rat' hi - té. Po - sne - maj jih de - ček, In u - či se

mf
rad; Po - sne - maj jih de - ček, In u - či se rad; Bod'

mf *f*
při - den in már - lživ, Do - klér si še mlad. Bod' při - den in

p *f*
már - lživ, Do - klér si še mlad.

Piano introduction consisting of three staves (treble, middle, and bass clef) in a key signature of one flat (B-flat major) and common time. The music features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes.

6. Veseli otrok.

Besede Iv. Tomšič-eve.

Andante con motto

Vglasbil dr. B. Ipavec,

I. 2. glas.

Musical notation for the first voice part, starting with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and common time. The tempo is marked 'mf'.

1. Pov - so - di, kamor se o - zrèm, Cve-
2. Po lo - gih, ga - jih žvr - go - lé Ve-
3. Ve - se - lje. ra - dost je pov - sod' Kar

Glavovir.

Musical notation for the piano accompaniment, consisting of two staves (treble and bass clef) in a key signature of one sharp (F#) and common time. The tempo is marked 'mf'.

1. ti - ce vže cve - tó, Ve - se - lo vse je, pi - sa - no, Pre -
2. se - le pti - či - ce, Po trav - ni - kih mi pi - sa - nih Bren -
3. mi do - zré o - kó, Na trav - ni - ke, vze - le - ni gozd, To -

Musical notation for the piano accompaniment, consisting of two staves (treble and bass clef) in a key signature of one sharp (F#) and common time.

p

1. kra-sno in le - pó; Za - to-rej dajte mi, da grém Na-
2. čé bu - čé - li - ce; Me - tulj-ci fr-fo-lé-va - je, Ži-
3. vá-ri-ši, z me - nól Cve - ti-ce lju-be tr-gaj - mo, Do-

f

1. bi - rat si cve - tic, Do-klér še mlad sem in ve-sel, Ru-
2. val - ce pre-le - pé: Oh dajte mi, naj ž njimi se Ra-
3. klér pomlad cve - tè, In s pti-ca-mi pre-pé-vaj-mo Tam

1. de-čih zdra-vih líc.
2. du-je mi sr - cé.
3. pes-mi-ce slad - ké.